

Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh

Tráth Bliana

Is féidir é seo a dhéanamh aon am den bhliain (Meán Fómhair-Feabhra is fearr).

Ceangal trasna an Churaclaim

SESE:	Dúile beo, feasacht & cúram imshaoil, staidéir áitiúla, taifeadadh, breathnú.
Matamaitic:	Tomhas, comhaireamh, taifeadadh, foghlaim ghníomhach.
Litearthacht:	Focail nua.
Ealaíon:	Líníocht, pleanáil, mapáil, cruthaitheacht, samhlaíocht.
OSPS:	Mé féin & an domhan i gcoitinne, foghlaim ghníomhach.
Curaclam Neamhfhoirmiúla:	Scoileanna Glasa, Discover Primary Science.

1

Struchtúr na coda seo

Ar an mbileog Tacaíochta Múinteora beidh 3 Chuid agat chun cabhrú leat leis an bpróiseas:

Cuid 1:

Gnéithe a d'fhéadfadh a bheith ag baint le Garraí Orgánach scoile. (4 leathanach)

Cuid 2:

Suíomh Scoile agus Iniúchadh Garraí. (leathanach amháin)

Cuid 3:

Bileoga oibre le haghaidh Suíomh Scoile agus Iniúchadh Garraí. (Tá leathanach amháin in Iniúchadh a hAon, tá 2 leathanach in Iniúchadh 2)

2

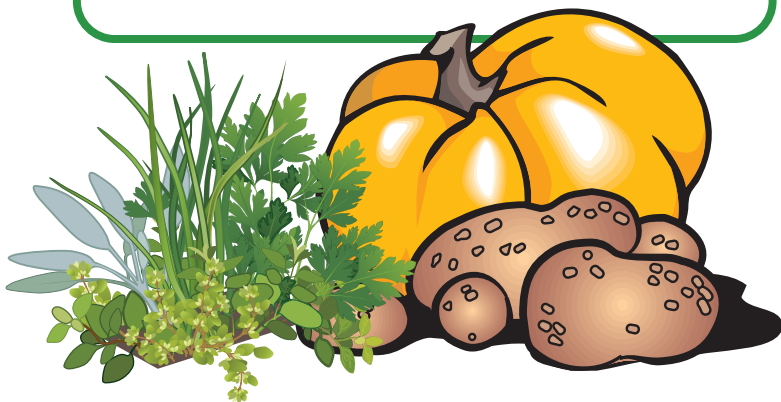
Acmhainní atá de dhíth

- Léarscáil de thailte na scoile más féidir – mura mbíonn sé seo agat, ciallaíonn sé go gcaithfidh tú imlíne bunúsach d'fhoirgnimh agus de theorainneacha a sceitseáil.
- Roth landair má bhíonn siad agat nó miosúir.
- Bileoga Oibre Iniúchta.
- Cláir fáiscthe agus pinn luaidhe.
- Ceamara chun grianghraif de thalamh na scoile a thógáil ag an tús.
- Cailc, marcóirí, rialóir, pinn luaidhe srl.

3

Sláinte & Sábháilteacht

Cinntigh go bhfanann na daltaí go léir laistigh den ghrúpa. Bain úsáid as uirlisí ar bhealach slán. Cinntigh go níonn daltaí a lámha tar éis seisiún garraí.

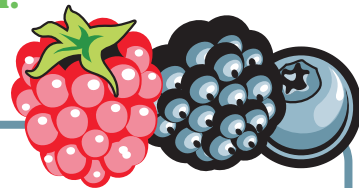

Fás faoi bhia agus ghairneoireacht na hÉireann

Bord Bia
Irish Food Board

Garraíodóireacht Orgánach sa Bhunscoil
Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh

Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh ar lean.

Cuid 1:

Réamhrá ar na Gnéithe a d'fhéadfadh a bheith ag baint le Garraí Orgánach Scoile

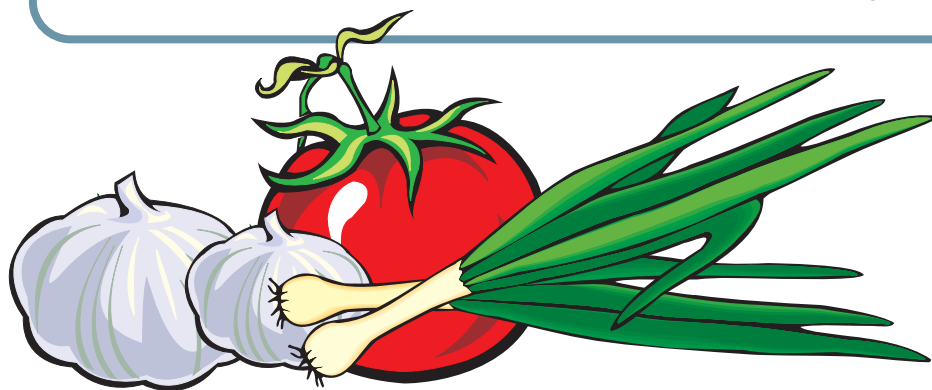
Nuair a bheartaíonn tú ar phlean chun garraí orgánach scoile a chruthú, beidh tú ag iarraidh réimse áiteanna chun bia a fhás, gnáthóg agus éiceachóras, ar féidir staidéar a dhéanamh orthu agus a úsáid mar sheomra ranga beo lasmuigh. Is féidir é seo a chruthú in aon spás, is cuma cé chomh beag. Tabharfaidh an seisiún pleanála seo éagsúlacht do thailte agus do gharraí na scoile.

Is é atá i gceist le garraí orgánach ná áit inar féidir glasraí, torthaí agus luibheanna a fhás, bláthanna, fála agus crainn a chur. Tá sé tábhachtach chomh maith go mbíonn áiteanna sa gharraí inar féidir le fiadhúlra ithe, folcadh, codladh agus dul i bhfolach.

Agus muid ag garraíodóireacht go horgánach, ní úsáidimid aon cheimiceán, sprae ná leasú saorga. Déanaimid iarracht an méid agus is féidir a athchúrsáil agus is é an nádúr an bealach is fearr. Cruthóidh éagsúlacht éiceachóras & gnáthóg cothromaíocht sa gharraí. Is é an rún a bhaineann le garraí scoile orgánach maith ná féachaint ar conas a oibríonn an nádúr agus foghlaim uaidh. Leanann an córas seo treoirlínte dearaidh buantalmhaíochta bunúsacha.

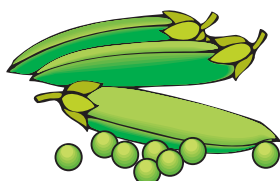
Is liosta mianta é seo de roinnt gnéithe ar féidir iad a bheith agat i do gharraí scoile orgánach. Bain úsáid as do shamhlaíocht agus is féidir leat áit speisialta a chruthú inar féidir leat taitneamh a bhaint as garraíodóireacht, bheith ag ithe agus ag féachaint ar an dúlra thart ort. Léigh tríd an chéad liosta eile chun dul i dtaithe ar na gnéithe sula gcuirfidh tú faoi bhráid na leanaí iad.

Os rud é go mbeidh an obair seo á déanamh agat leis na páistí, tabhair páirt dóibh sa phróiseas. Tá míniú gearr de na gnéith thíos ar féidir a chur sa phlean – ní fiú go dtarlaíonn sé go léir in aon bhliain amháin – tá sé níos fearr más próiseas atá ann a tharlaíonn diaidh ar ndiaidh ach ar a laghad beidh plean agat chun tosú.

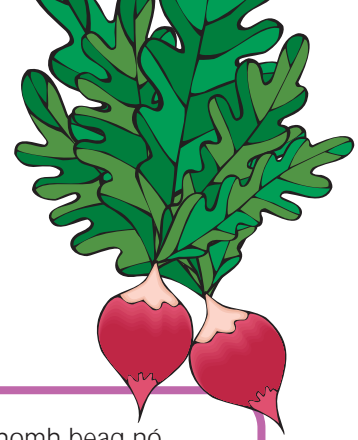
Fás faoi bhia agus ghairneoireacht na hÉireann

Bord Bia
Irish Food Board

Garraíodóireacht Orgánach sa Bhunscoil
Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh

Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh ar lean.

5

Gnéithe a bhaineann le Garraí Scoile Orgánach

Imlíne

Is é an aidhm leis seo ná dorchlaí dúlra a fhorbairt ar thailte scoile, ar nós fála de sceacha dúchasacha, fála de sceacha nádúrtha, ballaí cloiche beo, fála sailí beo agus fál adhmaid. Sampla de phlandaí fáil dhúchasacha ná – sceach gheal, draighneán donn, trom, coll, cuileann, caor chon, feirdhris, rós dreapach agus féithleann.

Coill Dúchasach

Is gnáthóga fiadhúlra agus linn CO2 tábhachtacha iad coillte dúchasacha. Is féidir iad a bheith chomh beag nó chomh mór agus atá uait (íosmhéid trí go cúig chrann). Áirítear ar chrainn dhúchasacha: dair, beith, sail, fearnóg agus fuinnseog. Bí ag ceiliúradh Lá Náisiúnta na gCrann trí chrann a chur, bailigh síolta san fhómhar agus cur do chrainn féin ó na síolta. Cén tábhacht a bhaineann le crainn dhúchasacha?

Plota glasraí

Déan ceapacha ardaithe le haghaidh do ghlasraí. Cuir cineálacha síolta orgánacha nó oidhreacht, cruthaigh ithir shláintiúil, bain úsáid as uainíocht na mbarr, bain úsáid as leasuithe nádúrtha (faigh aoileach áitiúil), bain úsáid as srianadh nádúrtha lotnaidí agus salachair. Cad iad na glasraí ar féidir a fhás in Éirinn? Déan liosta.

Torthaí/Úllord

Déan iarracht cineálacha dúchasacha agus seanoidhreacht úll, plumaí agus piorraí a chur. Cuir sútha craobh, spíonáin agus éagsúlacht cuiríní faoi na crainn mhóra seo. Plandaí cuideachta a thacaíonn leis an éiceachóras ná luibheanna ar nós meacan compair

agus miontais. Is féidir é a bheith chomh beag nó chomh mór agus atá uait (íosmhéid trí chrann). Déan taighde ar na torthaí ar féidir a fhás in Éirinn, chuirfeadh sé iontas ort.

Luibheanna

Baineann feidhmeanna míochaineacha agus cócaireachta le luibheanna agus is féidir iad a úsáid le haghaidh taenna luibhe. Bíonn tairbhe ag baint le luibheanna chun feithidí a mhealladh. Liostaigh na plandaí luibhe atá ar eolas agat.

Bláthanna agus Tománna

Meallann bláthanna feithidí tairbheacha, ar nós féileacán agus beacha gabhair, is pailneoirí tábhachtacha iad seo sa gharraí. Tá dathanna agus bolaithe geala agus difriúla, is féidir roinnt díobh a ithe, is féidir síolta a phreabadh, a thriomú, agus is féidir na cinn síolta a úsáid chun na héin a bheathú san fhómhar.

Léana

B'fhéidir go bhfuil páirc peile ar do thailte scoile, nó áit éigin ina gcoimeádtar an féar lom. Más féidir, fág roinnt áiteanna ina bhfuil féar fada. Tá an-chuid bealaí chun bearrthaí féir a úsáid in ionad iad a chaitheamh i gcúinne. Déan iad a rácaíl i gcarn agus clúdaigh iad le cairpéad nó plaisteach dubh ar feadh bliana chun múirín a dhéanamh, cuir méideanna beaga leis an gcarn múirín, cuir roinnt díobh leis na cairn gharbha, mótáil thart ar fhálta/chrainn, thoir thorthaí/ cheapacha móta le bearrthaí cairtchláir agus féir, mótáil iad agus lig dó an féar a bheathú go díreach.

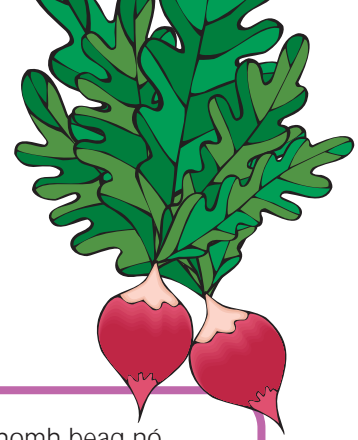
Fás faoi bhia agus ghairneoireacht na hÉireann

Bord Bia
Irish Food Board

Garraíodóireacht Orgánach sa Bhunscoil
Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh

Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh ar lean.

5

Gnéithe a bhaineann le Garraí Scoile Orgánach

Imlíne

Is é an aidhm leis seo ná dorchlaí dúlra a fhorbairt ar thailte scoile, ar nós fála de sceacha dúchasacha, fála de sceacha nádúrtha, ballaí cloiche beo, fála sailí beo agus fál adhmaid. Sampla de phlandaí fáil dhúchasacha ná – sceach gheal, draighneán donn, trom, coll, cuileann, caor chon, feirdhris, rós dreapach agus féithleann.

Coill Dúchasach

Is gnáthóga fiadhúlra agus linn CO2 tábhachtacha iad coillte dúchasacha. Is féidir iad a bheith chomh beag nó chomh mór agus atá uait (íosmhéid trí go cúig chrann). Áirítear ar chrainn dhúchasacha: dair, beith, sail, fearnóg agus fuinnseog. Bí ag ceiliúradh Lá Náisiúnta na gCrann trí chrann a chur, bailigh síolta san fhómhar agus cur do chrainn féin ó na síolta. Cén tábhacht a bhaineann le crainn dhúchasacha?

Plota glasraí

Déan ceapacha ardaithe le haghaidh do ghlasraí. Cuir cineálacha síolta orgánacha nó oidhreacht, cruthaigh ithir shláintiúil, bain úsáid as uainíocht na mbarr, bain úsáid as leasuithe nádúrtha (faigh aoileach áitiúil), bain úsáid as srianadh nádúrtha lotnaidí agus salachair. Cad iad na glasraí ar féidir a fhás in Éirinn? Déan liosta.

Torthaí/Úllord

Déan iarracht cineálacha dúchasacha agus seanoidhreacht úll, plumaí agus píorraí a chur. Cuir sútha craobh, spíonáin agus éagsúlacht cuiríní faoi na crainn mhóra seo. Plandaí cuideachta a thacaíonn leis an éiceachóras ná luibheanna ar nós meacan compair

agus miontais. Is féidir é a bheith chomh beag nó chomh mór agus atá uait (íosmhéid trí chrann). Déan taighde ar na torthaí ar féidir a fhás in Éirinn, chuirfeadh sé iontas ort.

Luibheanna

Baineann feidhmeanna míochaineacha agus cócaireachta le luibheanna agus is féidir iad a úsáid le haghaidh taenna luibhe. Bíonn tairbhe ag baint le luibheanna chun feithidí a mhealladh. Liostaigh na plandaí luibhe atá ar eolas agat.

Bláthanna agus Tománna

Meallann bláthanna feithidí tairbheacha, ar nós féileacán agus beacha gabhair, is pailneoirí tábhachtacha iad seo sa gharraí. Tá dathanna agus bolaithe geala agus difriúla, is féidir roinnt díobh a ithe, is féidir síolta a phreabadh, a thriomú, agus is féidir na cinn síolta a úsáid chun na héin a bheathú san fhómhar.

Léana

B'fhéidir go bhfuil páirc peile ar do thailte scoile, nó áit éigin ina gcoimeádtar an féar lom. Más féidir, fág roinnt áiteanna ina bhfuil féar fada. Tá an-chuid bealaí chun bearrthaí féir a úsáid in ionad iad a chaitheamh i gcúinne. Déan iad a rácaíl i gcarn agus clúdaigh iad le cairpéad nó plaisteach dubh ar feadh bliana chun múirín a dhéanamh, cuir méideanna beaga leis an gcarn múirín, cuir roinnt díobh leis na cairn gharbha, mótáil thart ar fhálta/chrainn, thoir thorthaí/ cheapacha móta le bearrthaí cairtchláir agus féir, mótáil iad agus lig dó an féar a bheathú go díreach.

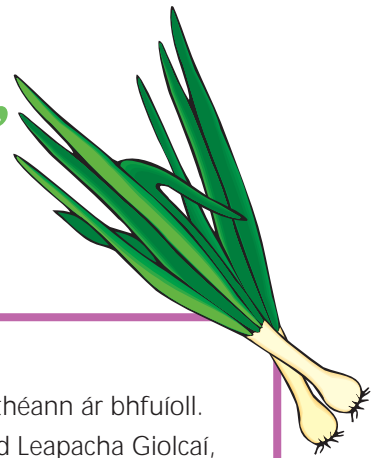
Fás faoi bhia agus ghairneoireacht na hÉireann

Bord Bia
Irish Food Board

Garraíodóireacht Orgánach sa Bhunscoil
Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh

Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh ar lean.

5

Fál, cruinneachán nó struchtúr Sailí beo

Is féidir saileach a úsáid chun réimse dealbh beo a dhéanamh ó fhálta agus áirsí praiticiúla chun spás garraí a fhrámú, go spáis súgartha níos spráíúla do leanaí ar nós cruinneacháin agus tolláin.

Boscaí éan agus laltóg

Is féidir iad a dhéanamh mar chuid de thionscadal scoile, bain úsáid as adhmaid fuill más féidir, cuir suas ar fhoirgneamh scoile i spota faoi fhothain, breathnaigh ar aon ghníomhaíocht agus déan taifead uirthi.

Gnáthóg portaigh

Tá gnáthóga portaigh tábhachtach mar linne/stórtha uisce agus CO₂, agus mar ghnáthóga annamha d'fhiadhúlra agus do phlandaí chomh maith. Is féidir an ghnáthóg phortaigh a ionchorprú in áit fhorsceite locháin

Áis spraoi/suigh

Is maith an rud é áit spraoi a chur isteach i do gharraí, áit ar féidir le daltaí suí síos agus taitneamh a bhaint as an dúlra agus as an ngarraí. Áirítear ar na féidearthachtaí: ámóga, suíochánra adhmaid, áiteanna spraoi agus poill ghainimh. Rogha eile atá ann ná ciumhais adhmaid leathan ar bharr na bhfrámaí leapa glasraí.

Bailitheoir uisce

Is acmhainn thábhachtach é uisce agus caithfimid é a chaomhnú. D'fhéadfadh bailitheoirí uisce, a bhfuil clúdach orthu, a bheith saorsheasamhach nó ceangailte le gáitéarlach fhoirgneamh na scoile. Sábháilann siad uisce báistí ó na draenacha agus is féidir iad a úsáid chun uisce a chur ar an ngarraí sa samhradh.

Córas cearr camras

Tarraingíonn sé aird ar an áit a théann ár bhfuíoll. Is córas séarachais malartach iad Leapacha Giolcaí, baineann siad úsáid as giolcacha agus plandaí/giolcacha speisialta chun uisce leithris a ghlanadh.

Climbing plants/Plandaí dreapadóireacht

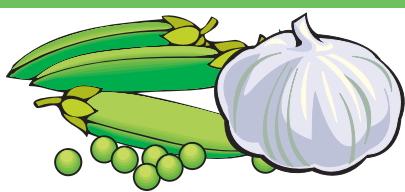
Úsáid mhalartach spáis le haghaidh plandaí fáis, ag baint úsáid as spásanna balla/fáil le haghaidh dreapairí agus torthaí. Go maith chun ballaí coincréite liatha a ghealadh.

Foinsí athrach fuinneamh

Tarraingíonn sé aird ar cad as a dtagann fuinneamh. Roinnt de na roghanna fuinneamh in-athnuaite seo ná muilt gaoithe, painéil ghréine, cumhacht uisce, srl. Is féidir leat stáisiún aimsire a bhunú sa scoil chun báisteach, teochtaí garraí, srl. a thomhas. Déan iniúchadh fuinnimh ar do scoil – (is féidir é seo a dhéanamh faoi Chlár na Scoileanna Glasa), cé mhéad fuinnimh atá á chur amú?

Fás faoi bhia agus ghairneoireacht na hÉireann

Bord Bia
Irish Food Board

Garraíodóireacht Orgánach sa Bhunscoil
Garraí & tailte scoile a iniúchadh, a phleanáil agus a dhearadh

